

Antyk i Biblia

1.Wprowadzenie do epoki

- **Nazwa i czas trwania**

Antyk odnosi się do kultury starożytnej Grecji oraz starożytnego Rzymu. Ramy czasowe tej epoki sięgają od końca I tysiąclecia p.n.e. do upadku cesarstwa zachodniorzymskiego w 476r n.e. Niekiedy korzystamy z nazwy starożytność, lecz ona obejmuje szerszy zakres znaczeniowy. Obejmuje ona zakres od ok 2500r p.n.e. do 476r n.e.

- **Źródła, wzory oraz inspiracje**

Cywilizacja sumeryjska
Cywilizacja egipska
Cywilizacja fenicka
Cywilizacja babilońska
Cywilizacja żydowska i inne

- **Centra kulturalne**

Ateny
Rzym
Aleksandria

- **Cechy literatury antycznej**

Mimesis - dzieło obrazuje rzeczywistość, przedstawia prawdopodobnego bohatera, z którym możemy się utożsamić

Decorum - Stosowność czyli odpowiedniość formy i stylu dzieła do treści

Podporządkowanie funkcjom – Odbiorca najczęściej znał treść dzieła, dzięki czemu mógł się skupić na przeżywaniu emocji (np. Tragedia miała przynosić widzowi katharsis) lub czerpaniu rozrywki

Proporcjonalność - Harmonia elementów, umiar - przemyślana kompozycja utworu, np. Podział na trzy części : wstęp, rozwinięcie i zakończenie

2.Filozofia

- **Powstanie filozofii**

Filozofia jako nauka powstała w starożytnej Grecji. Filozofowie odrzucili mitologiczny opis świata i szukali wyjaśnienia do otaczających ich zjawisk za pomocą rozumu. W Grecji wykształciły się filozofia materialistyczna oraz idealistyczna. Pierwsza uznawała że istnieje tylko materia natomiast druga uznawała że oprócz materii istnieją również niezmiennie byty niematerialne które poznajemy rozumem.

- **Najważniejsi greccy filozofowie**

Tales z Miletu – pierwszy filozof, twierdził, że przyczyną wszystkiego była woda

Heraklit z Efezu - twierdził że przyczyną wszystkiego był ogień oraz podkreślał zmienność świata

Demokryt z Abdery – reprezentant materializmu, twierdził że nie tylko ludzkie ciało lecz również dusza składa się z atomów

Sokrates - opracował podstawy etyki i logiki, namawiał do poznawania samych siebie

Platon – reprezentant idealizmu

Arystoteles – jego poglądy były kompromisem pomiędzy materializmem a idealizmem, uważał że człowiek w swoim postępowaniu powinien kierować się zasadą złotego środka

- **Szkoły filozoficzne**

Stoicyzm - szkoła filozoficzna oparta na etyce surowej cnoty, polegającej na zachowaniu równowagi duchowej która nie była zakłócana radością ani smutkiem. Nakazywała wyzbycia

się namiętności i życia w zgodzie z naturą. Pomóc w tym miała wewnętrzna harmonia która miała pozwolić na osiągnięcie szczęścia bez względu na zewnętrzne wydarzenia

Epikureizm – filozofia życia szczęśliwego jako tożsamesego z życiem moralnym. Najwyższym dobrem miała być przyjemność, prowadząca do najważniejszego celu - szczęścia. Warunki potrzebne do uzyskania szczęścia to brak trosk i cierpień oraz zaspokajanie potrzeb ludzkich

Hedonizm – filozofia uważająca, że teraźniejszość jest najważniejsza, to co było i będzie nie ma znaczenia. Najwyższym dobrem i celem człowieka jest przyjemność

Sofiści - twierdzili że obiektywne prawdy nie istniały

Sceptycy - uważali że wszystko jest względne i tak naprawdę nie wiemy jaka jest rzeczywistość, więc powinniśmy powstrzymać się od wydawania o niej osądów

Cynicy – odrzucali wszelkie normy społeczne

- **Wzorce osobowe**

Grecy nie mieli świętej księgi, która dawała im wzorce postępowania. Wzorce osobowe czerpali z literatury. Hellenowie stworzyli ideał zwany kalokagatią. Ideał ten ucieleśniali herosi. Nie byli oni postaciami bez skazy, jednak pod wieloma względami byli bliscy doskonałości i wielu Greków chciało ich naśladować

- **Wzorce osobowe w literaturze**

Heros - waleczny, odważny i mężny wojownik, przekonany o swojej wyjątkowości, dumny, zapalczywy, zabiegający o sławę, bywał mściwy i okrutny jednak potrafił okazywać współczucie

Patriota – szlachetny, odważny obrońca ojczyzny, nie kierował się motywami osobistymi tylko dobrem kraju, nie bał się śmierci za ojczyznę

Wojownik - mądry, pomysłowy, przebiegły i honorowy, lubił trudne wyzwania i niebezpieczne przygody, cechowały go: siła, waleczność, odwaga i wytrwałość, lubił chełpić się swoimi zasługami

Buntownik - człowiek wrażliwy na ludzkie cierpienie, godny do poświęceń dla dobra innych
Osoba wierna zasadom - prezentująca niezłomną, heroiczną postawę, poświęcająca swoje dobro i szczęście w imię wyższej idei

Natchniony poeta - przekonany o swojej nieśmiertelnej sławie poetyckiej, uważający się za natchnionego wieszcza przez bogów

Epikurejczyk i stoik - ceniący przyjaźń, prywatność odrzucający myśl o śmierci, strachu i niepewnym jutrze, zalecający korzystanie z młodości i zachowaniu spokoju wobec przeciwności losu

3.Pojęcia

- **Topos** - Obrazy i motywy utrwalone w późniejszej kulturze
- **Monoteizm** - Wiara w jednego boga
- **Politeizm** - Wiara w wielu bogów
- **Mimesis** - Dzieło obrazuje rzeczywistość, przedstawia prawdopodobnego bohatera, z którym odbiorca może się utożsamiać
- **Komedia** - Dzieła przedstawiające zabawne scenki obyczajowe z życia codziennego
- **Tragedia** - Przedstawia losy bohaterów obciążonych fatum
- **Fatum** - Zły los, przeznaczenie
- **Decorum** - Stosowność, czyli odpowiedniość w formie i stylu dzieła do treści
- **Katharsis** - Oczyszczenie duchowe przez sztukę

- **Mit** - Opowieść o bogach, herosach, legendarnych bohaterach i nadnaturalnych wydarzeniach, będąca próbą wyjaśnienia odwiecznych zagadnień bytu, świata, życia i śmierci, dobra i zła, oraz przeznaczenia człowieka
- **Alegoria** - Obrazy o ściśle przypisanym znaczeniu
- **Symbol** - Obrazy i znaki wieloznaczne o niejasnych głęboko ukrytych treściach
- **Mitologiczny** - Wyrazy, sformułowania lub związki frazeologiczne pochodzące z mitologii, używane w znaczeniu przenośnym. Mogą służyć jako element stylizacji językowej bądź nawiązanie literackie
- **Parabola** - Utwór, którego świat przedstawiony jest podporządkowany ukrytemu, przenośnemu sensowi opowiadanej historii. Bohaterowie są pozbawieni cech indywidualnych, a wydarzenia ilustrują uniwersalne prawdy egzystencjalne
- **Biblizmy** - Wyrazy lub związki frazeologiczne wywodzące się z Biblii, używane dziś w znaczeniu, przenośnym. Mogą stanowić element stylizacji lub nawiązania literackiego
- **Horacjanizm** - Postawa życiowa i filozoficzna charakterystyczna dla Horacego łącząca idee epikureizmu i stoicyzmu, postulująca zachowanie złotego środka.
- **Złoty środek (Aurea mediocritas)** - Postawa życiowa polegająca na unikaniu skrajności, zachowywaniu we wszystkim umiaru, równowagi i panowaniu nad sobą zarówno w chwilach smutku jak i szczęścia.
- **Non omnis moriar (nie wszystek umrę)** - Słowa, które wyrażały wiarę poety, że przetrwa w pamięci potomnych tak długo, jak długo będzie istniał Rzym, co w rozumieniu ówczesnych oznaczało wieczność
- **Exegi monumentum (wybudowałem pomnik)** - Pieśń Horacego przedstawiająca motyw sławy poetyckiej dającej artyście nieśmiertelność
- **Carpe diem (chwytaj dzień)** - Hasło w którym pobrzmiewają echa stoicyzmu oraz epikureizmu, są kwintesencją filozofii poety

• 4.Mitologizmy

- **Pięta Achillesa** - Słaby, czuły punkt
- **Szyfowa praca** - Daremny trud, praca bez końca
- **Koń trojański** - Podstęp, fortel
- **Jabłko niezgody** - Przyczyna konfliktu
- **Męki Tantala** - Udręka polegająca na niemożności zaspokojenia swoich potrzeb i skorzystania z czegoś, co jest na wyciągnięcie ręki
- **Nić Ariadny** - Pomoc, sposób na wyjście z trudnej sytuacji, nieoczekiwany ratunek
- **Stajnia Augiasza** - Zaniedbane, brudne miejsce, ogromny bałagan
- **Ikarowe loty** - Zbyt ambitne działania początkowo przynoszące sukces, ale kończące się katastrofą
- **Odyseja** - Długa wędrówka, tułaczka
- **Puszka pandory** - Źródło niekończących się nieszczęść
- **Bunt prometejski** - Bunt przeciwko bogom wzniecony w imię bezinteresownej miłości do ludzi
- **Miecz Damoklesa** - Niebezpieczeństwo grożące człowiekowi
- **Szata Dejaniry** - Coś sprawiającego niewyobrażalnego cierpienia
- **Objęcie Morfeusza** - Sen

5.Wybrane Mity

- **Mit o powstaniu świata**
Opowiada o pierwszych bogach, którzy wyłonili się z chaosu: **Uranos i Gaja**. Ich potomkami

byli tytani. Byli oni tak odrażający, że Uranos stracił wszystkich za wyjątkiem **Kronosa** do Tartaru. Kronos wystąpił przeciwko ojcu i zajął jego miejsce na Tronie. Z krwi Uranosa narodziły się **Erynie - boginie zemsty**. Kronos wziął za żonę zwoją siostrę **Reję**. Mieli sześcioro dzieci: **Demeter, Hestię, Herę, Hadesa, Posejdona i Dzeusa**. Połykał wszystkie dzieci po narodzinach, lecz Reja podstępem uratowała Dzeusa, który jak dorósł uratował rodzeństwo i razem z nimi wypowiedzieli wojnę ojcu. Bogowie pokonali tytanów i podzielili się władzą. **Mit pokazuje, że świat nie narodził się od razu w ostatecznej wersji, lecz ulegał stopniowym przemianom.**

- **Mit o prometeuszu i stworzeniu człowieka**

Prometeusz ulepił pierwszych ludzi z gliny pomieszaney ze łzami. Byli oni nieporadni dlatego nauczył ich pożytecznych umiejętności. Prometeusz wykrał od **Heliosa** boską iskrę i podarował ludziom ogień. Dzeusowi nie spodobały się poczynania Prometeusza dlatego postanowił zesłać na ziemię **Pandorę** - kobietę która w posagu otrzymała beczkę wypełnioną chorobami oraz nieszczęściami. Pandora wyszła za brata Prometeusza - **Epimeteusza**, i namówiła go by otworzył beczkę. Prometeusz postanowił się odpłacić bogom. Oszukał Dzeusa. Z jednej strony położył mięso przykryte skórą, a z drugiej kości przykryte tłuszczem. Dzeus wybrał tłuszcz. Prometeusz za ten podstęp został skazany na okrutną karę - został przykuty do skały a orzeł szarpał jego wątrobę, która wciąż odrastała. **Mit pokazuje buntowniczą postawę Prometeusza, który z miłości do ludzi sprzeciwił się władzy i ponosi niesłuszną karę. Ta idea nazywa się prometeizm**

- **Mit o tułaczce Odyseusza**

Odyseusz brał udział w oblężeniu Troi. Wymyślił on podstęp dzięki któremu Grekom udało się zdobyć miasto (**koń trojański**). Po wygranej wojnie Odys udał się w drogę do Itaki gdzie czekała jego **żona - Penelopa**. Na skutek konfliktu z Posejdonem jego tułaczka trwała 10 lat. Wraz z towarzyszami przeżył wiele przygód [m.in.](https://pl.wikipedia.org/wiki/Mit_o_Odyseuszu) uwięzienie **cyklopa Polifema**, spotkanie z **czarownicą Kirke**, która chciała przemienić drużynę Odyseusza w świnie, spotkanie ze **syrenami**, przepłynięcie między dwoma potworami: **Scyllą i Charybdą**, ośmioletni pobyt u zakochanej w herosie **nimfy - Kalipso**. Ostatecznie Odyseuszowi udało się wrócić do domu gdzie musiał stoczyć walkę z zalotnikami żony. **Mit pokazuje pomysłowość, wytrwałość i kreatywność Odyseusza. Wędrownia Odyseusza stała się alegorią ludzkiego życia, którego przeznaczeniem jest wieczna tułaczka i poszukiwanie swojego miejsca na świecie**

- **Mit o Orfeuszu i Eurydyce**

Orfeusz uchodził za największego poetę i śpiewaka. Jego muzyka miała uspokoić morskie fale i oswojać dzikie bestie. Kiedy żona Orfeusza zmarła, ukąszona przez węża, zrozpaczony wyruszył do krainy umarłych by błagać o powrót Eurydyki na ziemię. Orfeusz swoją grą na lutni przekonał **Charona, Cerbera** a nawet samego **Hadesa**. Uzyskał zgodę na wyprowadzenie żony z podziemi, ale w trakcie drogi miał się nie oglądać za siebie. Złamał ten warunek i stracił swoją ukochaną na zawsze. Od tej pory błakał się samotnie po świecie. **Mit opowiada o niezwyklej potędze sztuki i miłości, której nie może pokonać nawet śmierć**

- **Mit o Heraklesie**

Herakles był synem **Alkmeny i Dzeusa**. Zazdrosna żona boga, **Hera**, nienawidziła Heraklesa. Gdy był niemowlęciem sprowadziła do jego kołyski, które zdusił dając przy tym pokaz swojej niesamowitej siły. Następnie zesłała na niego atak szaleństwa, pod którego wpływem zabił żonę o dzieci. W ramach pokuty musiał wykonać 12 prac na rzecz **króla Myken**.

- 1) Zdobycie skóry lwa nemejskiego

- 2) Zabicie Hydry lernejskiej
- 3) Sprowadzenie do Myken łani ceryntyjskiej
- 4) Zabicie dzika z Erymantu
- 5) Oczyszczenie stajni króla Augiasza
- 6) Przepędzenie ptaków pod Stymfalos
- 7) Przeprowadzenie byka kreteńskiego
- 8) Schwytnie czterech klaczy króla Diomedosa
- 9) Zdobyć pasa królowej Amazonek, Hipolity
- 10) Sprowadzenie wołów Geryona
- 11) Zdobyć złotych jabłek z ogrodu Hesperyd
- 12) Sprowadzenie psa Cerbera z piekieł

Podczas swoich wypraw Herakles ożenił się z królewną **Dejanirą**, która przyczyniła się do jego śmierci. Podarowała mu koszulę wypraną w krwi **centaura Nessosa**. Był to podstęp, mikstura okazała się trucizną, która przywarła do jego ciała i zaczęła je palić. Dejanira w rozpacz **popelniła samobójstwo**, a umierającego herosa bogowie uczynili nieśmiertelnym i wpuścili na Olimp. Tam Herakles pogodził się z Herą i poślubił jej córkę **Hebe**.

Mit pokazuje Heraklesa jako symbol wytrwałości i niezwyklej siły duchowej

- **Mit o Dedalu i Ikarze**

Dedal był genialnym konstruktorem zatrudnionym przez **króla Krety, Minosa**. Budował on dla władcy wiele budowli w tym labirynt dla minotaura. Kiedy Dedal chciał wrócić do Aten, Minos się nie zgodził pełen obaw że ten wyda jego sekrety. Dedal uwięziony skonstruował dla siebie i syna skrzydła. Przestrzegł **Ikara**, aby nie wznosił się zbyt wysoko ani zbyt nisko, lecz ten się nie posłuchał i uniósł się za wysoko przez co słońce roztopiło wosk. Ikar runął do morza. **Mit stanowi ostrzeżenie by trzymać się złotego środka. Ikar jest uosobieniem młodzieńczej brawury oraz marzyciela. Dedal natomiast jest symbolem mądrości, przeczności i pragmatyzmu**

- **Mit o Demeter i Persefonie**

Bogini urodzaju **Demeter** miała z **Dzeusem** córkę **Persefonę**, w której zakochał się **Hades**. Kiedy porwał dziewczynę, zrozpaczona Demeter zesłała na ziemię klęskę nieurodzaju, która miała trwać do momentu aż nie odzyska córki. Dzeus nakazał Hadesowi oddać Persefonę, okazało się jednak, że dziewczyna zjadała w podziemiach kilka ziarenek granatu, przez co została na zawsze związana z królestwem Hadesa. Odtąd część każdego roku spędzała z matką, w tym czasie rośliny się rozwijały i wydawały plony. **Mit pokazuje potęgę miłości macierzyńskiej, tłumaczy następstwo pór roku i rytm życia przyrody**

- **Mit o Syzyfie**

Syzyf był królem Koryntu i ulubieńcem bogów. Miał jednak pewną wadę: nie umiał dotrzymać sekretów. Plotki zasłyszane na Olimpie opowiadał ludziom na ziemi. Gdy miarka się przebrała, **Dzeus** wysłał do Syzyfa **Tanatos** - bożka śmierci. Jednak sprytny władca uwięził Tanatosa. **Ares** uwolnił wysłannika śmierci i wówczas Syzyf umarł. Konając poprosił żonę by go nie pochowała, dzięki temu nie mógł wejść do świata umarłych, a jedynie błąkał się nad wodami Styksu. Następnie król po raz kolejny oszukał bogów, prosząc **Plutona** o możliwość powrotu na ziemię w celu ukarania żony. Spotkała go za to surowa kara. Miał bez końca wtaczać kamień na stromą górę, za każdym razem jak był blisko szczytu kamień spadał. **Mit przedstawia Syzyfa jako symbol ciężkiej, bezsensownej pracy, a także absurdu życia.**

- **Mit o Narcyzie**

Narcyza był pięknym młodzieńcem, w którym kochały się wszystkie nimfy. Jednak on interesował się tylko polowaniami. Gdy pewnego razu pochylił się nad strumieniem, ujrzał w wodzie swoje odbicie. Jego oblicze zrobiło na nim takie wrażenie, że zakochał się w samym sobie. Wszystko straciło dla niego znaczenie, zapomniał o łowach. W końcu umarł z tęsknoty i smutku. Gdy go pochowano na grobie wyrósł kwiat o białych płatkach, który został

nazwany narcyzem. Mit pokazuje Narcyza jako symbol zimnej, nieczulej urody i samouwielbienia

6. Mitologia

- **Mity to opowieści które wyrażają i porządkują wierzenia danej społeczności**
Mity stanowią składnik kultury większości ludów pierwotnych. Postaciami w mitach zazwyczaj są bogowie, demony lub herosi obdarzeni niesamowitymi zdolnościami. Mity jako opowieści przekazywane drogą ustną uległy na przestrzeni czasu uległy modyfikacjom. Mit nie jest gatunkiem literackim lecz stanowił podstawę do powstania eposu czy tragedii
- **Mity pełnią różne funkcje m.in.:**
funkcja poznawcza - tłumaczenie świata i interpretowanie zjawisk (Demeter i Kora)
funkcja sakralna - tworzenie systemu wierzeń oraz wskazówek dotyczących obrzędów (Prometeusz)
funkcja światopoglądowa - wskazywanie wzorców postaw oraz określanie zasad postępowania (Edyp)
- **Rodzaje mitów:**
teogoniczne - o powstaniu bogów
kosmogoniczne - o powstaniu świata
antropogeniczne - o powstaniu człowieka
genealogiczne - o losach rodów
heroiczne - o losach bohaterów
aschatologiczne - o śmierci i życiu pozagrobowym
soteriologiczne - o ofierze dla bogów w celu ocalenia
Mity już w antyku pełniły funkcję edukacyjną i dzięki zastosowaniu symboliki oraz alegorii były traktowane jako metafora ludzkiej egzystencji
Współczesne mity są źródłem toposów oraz archetypów (niezmiennych wzorców tkwiących w zbiorowej podświadomości)

7. Najslawniejsi bohaterowie mitologii

- **Syzyf**
  - Nieustanny wysiłek
  - Kara za pychę
- **Odyseusz**
  - Mądrość, spryt
  - Wędrowka
- **Orfeusz**
  - Miłość, poświęcenie
  - Wielkość poezji
- **Narcyza**
  - Próżność i pycha
- **Dedal i Ikar**
  - Dedal - rozsądek i umiar
  - Ikar - lekkomyślność oraz uleganie marzeniom
- **Prometeusz**
  - Poświęcenie dla ludzi
  - Cierpienie w imię dobra ludzkości
  - Bunt przeciwko bogom
- **Niobe**
  - Cierpienie po stracie dziecka
- **Demeter**

- Siła miłości macierzyńskiej
- Rytm życia przyrody i następstwo pór roku
- **Midas**
  - Chciwość
  - głupota i nieprzewidywanie konsekwencji własnych czynów
- **Herakles**
  - Dramat cierpienia

8.Iliada

(1) Czas i miejsce akcji

Według mitologii oblężenie Troi trwało 10 lat. Akcja eposu obejmuje ostatnie 49 dni walk. Dzięki retrospekcjom przedstawiony zostaje niemal cały przebieg wojny. Wydarzenia rozgrywają się wokół murów obleganego miasta i w samej Troi.

(2) Treść

Epos rozpoczyna się inwokacją do muzy oraz opisem gniewu **Achillesa** na króla Myken - **Agamemnona**. Pokłócili się o brankę Achillesa **Bryzeidę**. Heros chce skłonić Zeusa, by doprowadził do klęski Greków a sam wycofuje się z pola bitwy. Sytuacja Greków jest coraz gorsza, więc **Patroklos** rusza im z pomocą. Walczy dzielnie lecz zostaje pokonany przez **Hektora**. Achilles pragnie pomścić śmierć przyjaciela. Jego matka - **Tetyda** - prosi Hefajstosa o wykucie nowej tarczy i hełmu dla syna. Tak uzbrojony Achilles spieszy do walki. Pod murami miasta spotyka Hektora, który staje do walki przez zwiedziony przez Atenę. Pojedynek kończy się śmiercią Hektora, który ginie przebity włócznią Achillesa. Wciąż przepełniony nienawiścią heros ciągnie zwłoki przeciwnika za swoim rydwanem. Ulega jednak błaganiom ojca Hektora - **Priama**, i wydaje mu ciało. Heros wraz z królem Troi snują rozważania o przeznaczeniu człowieka, który podlega cierpieniu i śmierci. Epos kończy się sceną pogrzebu Hektora

9.Antygona

(1) Czas i miejsce akcji

Akcja utworu toczy się w czasach panowania dynastii Labdakidów, czyli prawdopodobnie XII w. p.n.e. Rozgrywa się przed pałacem w Tebach w ciągu jednego dnia

(2) Treść

Na losach rodu **Labdakidów** zaciążyła klątwa, którą ściągnął na swój ród **Lajos** - król Teb. Zgodnie z przepowiednią zginął z rąk swojego syna - **Edypa**, który następnie nieświadomy swojego pochodzenia, ożenił się ze swoją matką - **Jokastą** i miał z nią czworo dzieci: **Eteoklesa**, **Polinejkesa**, **Antygonę** i **Ismenę**. Kiedy prawda wyszła na jaw Edyp opuścił Teby. Jego synowie umówili się że będą sprawowali władzę na przemian. Eteokles jednak nie chciał oddać władzy bratu. Polinejkes gdy przyszła jego kolej, napadł na Teby aby odebrać władzę siłą. Obaj bracia zginęli. W tej sytuacji władzę w Tebach przejął brat Jokasty - **Kreon**. Uznaje on Polinejkesa za zdrajcę i zabrania grzebania jego zwłok. Antygonę w rozmowie z Ismeną zdradza że zamierza złamać zakaz króla, ponieważ uważa, że prawa boskie są ważniejsze niż prawa ludzkie. Prosi siostrę o pomoc, lecz ta jej odmawia. Antygonę sama wyprawia bratu symboliczny pochówek, co pociąga za sobą nieodwracalne skutki. Strażnik informuje Kreona, że ktoś pochował Polinejkesa. Antygonę została schwytana i postawiona przed królem, z którym prowadzi wymianę zdań na temat praw jednostki wobec państwa. Władca podtrzymuje decyzję o ukaraniu Antygony, podejrzewa też Ismenę o współudział. Jest ona w stanie wziąć winę na siebie lecz Antygonę odrzuca jej pomoc. Syn Kreona - **Hajmon** - próbuje wstawić się za narzeczoną. Apeluje do rozsądku Ojca lecz nic to nie daje. Kreon postanawia zamurować Antygonę żywcem. Kobieta prowadzona na śmierć żegna się z życiem i żali się że nigdy nie zaznała macierzyństwa i małżeńskiej miłości. U króla pojawia

się niewidomy wróżbita - **Tyrezjasz**, który przestrzega Kreona że jeśli ten nie zmieni zdania ściągnie nieszczęście na siebie, swoją rodzinę oraz Teby. Władca każe uwolnić Antygonę. Okazuje się że ułaskawienie nastąpiło za późno - Antygona się powiesiła. Zrozpaczony Hajmon popełnia samobójstwo. Na wieść o śmierci syna **Eurydyka** również odbiera sobie życie. Kreon żałuje pierwotnej decyzji, ale niczego już nie jest w stanie zmienić - przeznaczenie się spełniło

10. Biblizmy

- **Zakazany owoc** - Grzech, pokusa
- **Sodoma i Gomora** - Miejsce rozpusty i upadku moralnego
- **Zamienić się w słup soli** - Znieruchomić z wielkiego zdumienia
- **Wieża Babel** - Miejsce w którym nie ma możliwości porozumienia się
- **Salomonowy wyrok** - Sprawiedliwy wyrok
- **Hiobowe wieści** - Smutne, tragiczne wieści
- **Manna z nieba** - Nieoczekiwany dar, ratunek
- **Plagi egipskie** - Liczne nieszczęścia i klęski
- **Pocalunek Judasza** - Fałszywy, dwulicowy gest
- **Gest Pilata** - Umywanie rąk, pozbywanie się odpowiedzialności
- **Sądny dzień** - Dzień wypełniony niespodziewanymi wydarzeniami, awanturami, rozgardiaszem
- **Kainowe znamię** - Piętno zbrodniarza
- **Droga krzyżowa** - Długotrwała męka
- **Ziemia obiecana** - Kraj żyzny “mlekiem i miodem płynący”, cel wędrówki wygnańców
- **Złoty cielec** - Wartości materialne, pozorne
- **Miłosierny samarytanin** - Osoba pełna współczucia, niosąca bezinteresowną pomoc
- **Judaszowe srebrniki** - Pieniądze zdobyte dzięki zdradzie, splamione krwią
- **Alfa i omega** - Człowiek wszechwiedzący (Często w znaczeniu ironicznym)
- **Antychryst** - Szatan, zły człowiek, heretyk
- **Mamona** - Dobra doczesne, mamona
- **Armagedon** - Krwawa, straszliwa walka
- **Golgota** - Męka, cierpienie, ciężkie życie
- **Trąby jerychońskie** - Potężny dźwięk
- **Krzak gorejący** - Znak obecności boskiej
- **Jeźdźcy apokalipsy** - Zwiastun zagłady

11. Wybrane księgi biblijne

- **Księga rodzaju** - Opowiada o tym, jak Bóg stworzył świat i człowieka, o początkach ludzkości
Adam i Ewa - Pierwsi ludzie. W Księdze Rodzaju zawarte są dwie wersje stworzenia Adama i Ewy. Pierwsza opowiada jak Bóg stworzył ludzi na swój obraz i podobieństwo. W drugiej, Bóg najpierw ulepił mężczyznę z prochu ziemi, a potem kobietę uformował z jego żeбра.
Grzech pierworodny i wygnanie z raju - Opowiada jak skuszona przez węża Ewa zerwała zakazany owoc z drzewa poznania dobra i zła, a potem oboje z Adamem zjedli go. Za ten grzech Bóg wygnał ich z Edenu, który jest symbolem krainy pierwotnego szczęścia.
Kain i Abel - Opowiada jak Kain, starszy brat Adama i Ewy, zabił swojego brata Abela z zazdrości o to, że Bogu bardziej spodobała się ofiara, którą Abel złożył. Kain jednak nie przyznał się do zbrodni i okłamał Boga. Za zbrodnię poniósł karę. Został przeklęty i

napiętnowany.

Zniszczenie Sodomy i Gomory - Opowiada o tym jak Bóg zesłał na Sodomę i Gomorę deszcz ognia i siarki. Była to kara za grzechy mieszkańców. Bóg ocalił jedynie bogobojnego Lota i jego rodzinę. Aniołowie nakazali im uciekając z miasta nie obracać się za siebie. Żona Lota nie posłuchała tego ostrzeżenia i zamieniła się w słup soli.

Wieża Babel - Opowiada o ludziach, którzy postanowili wybudować wieżę, mającą sięgać samego nieba. Bóg widząc to postanowił sprawić by mówili różnymi językami i przestali się rozumieć. Ludzie nie dokończyli wieży i rozproszyli się po całej ziemi.

Ofiara Izaaka - Opowiada o tym jak bóg zażądał od Abrahama, aby ten oddał mu w ofierze swojego syna, Izaaka. Ojciec zaprowadził syna na górę Moria. Gdy podnosił nóż by zabić syna, zjawił się Anioł, który go powstrzymał. Abraham udowodnił że jest oddany Bogu i zyskał jego błogosławieństwo

- **Księga Wyjścia** - Opowiada o Mojżeszu, który wyprowadza Izraelitów z Egiptu. Przeprowadza swój lud przez Morze Czerwone i następnie wędruje przez pustynię aż do ziemi obiecanej. Podczas trwającej 40 lat wędrówki Mojżeszowi wielokrotnie objawia się Bóg. Prorok zawiera z nim przymierze na górze Synaj i przyjmuje kamienne tablice z wyrytym dekalogiem. Tablice te będą przechowywane w Arce Przymierza. Mojżesz ostatecznie ustanawia wiarę w jednego Boga.
- **Księga Hioba** - Księga Hioba ukazuje sens cierpienia oraz wiary w sprawiedliwość i dobroć Boga, mimo że on pozwala na istnienie zła. Tytułowy Hiob zostaje poddany próbie. Traci cały majątek oraz dzieci. A jednak samotny i dotknięty trędą, nie wyrzeka się Boga, który wynagradza mu wszystko co utracił. Hiob stał się w kulturze symbolem człowieka cierpiącego, także ojca oplakującego swoje dzieci. Symbolem osoby dotkniętej przez los, a mimo to wiernej i mającej zaufanie do wyroków boskich.
- **Księga Koheleta** - Księga zgłębia, czym jest sens ludzkiego życia, i próbuje poznać drogę do szczęścia. Dochodzi do wniosku że ani bogactwo, ani władza, ani sława nie mają trwałej wartości. Wszystko, co wydaje się człowiekowi wartościowe, przemija. Mimo to Kohelet dostrzega pozytywne strony życia i zachęca by z niego korzystać. Najsłynniejszym zdaniem z Księgi Koheleta jest zdanie podkreślające nietrwałość dóbr ziemskich: Marność nad marnościami i wszystko marność (Vanitas vanitatum et omnia vanitas)
- **Księga Psalmów** - Zbiór 150 hebrajskich pieśni religijnych. Zawiera:
  - Pieśni pochwalne
  - Pieśni dziękczynne
  - Pieśni królewskie
  - Pieśni dydaktyczne
  - Pieśni mądrościowe
  - Pieśni prorockie
  - Pieśni pokutne
- **Księga Psalmów** w poetyckiej formie przedstawia podstawowe prawdy wiary.
- **Pieśń nad Pieśniami** - Cykl pieśni miłosnych nawiązujących do tradycji bliskowschodnich śpiewów weselnych. Jedyna z ksiąg o tematyce świeckiej. Opowiada o związku kobiety i mężczyzny. W judaizmie interpretowana jako metafora miłości łączącej Jahwe i lud Izraela, w chrześcijaństwie - Boga i kościół. Obecnie wskazuje się na teologiczny wymiar interpretacji miłości kobiety i mężczyzny jako daru od Boga dla ludzi.
- **Listy Apostolskie** - Część nowego testamentu. Są to listy apostołów pisane do wiernych z pierwszych wspólnot chrześcijańskich. Jednym z najbardziej znanych jest list św. Pawła do Koryntian zawierający wierszowany fragment zwany Hymnem o miłości. Omawia on w poetycki sposób istotę miłości.
- **Apokalipsa św. Jana** - Ostatnia księga Biblii. Opowiada o tym, jak zakończą się dzieje przymierza Boga z ludźmi. Przedstawia zapowiedź końca dziejów świata i ukazuje wizję nowego Jeruzalem, zamieszkałego przez zbawionych na sądzie ostatecznym. Apokalipsa

mimo iż pokazuje przerażającą wizję zagłady, jest księgą optymistyczną. Pokazuje, że na końcu wszyscy, którzy ocaleją, będą żyć wiecznie i zjednoczą się z Bogiem.

- **Ewangelie** - Cztery księgi Nowego Testamentu przedstawiające dzieje Jezusa. Trzy pierwsze Ewangelie mają podobny układ treści i styl. Ostatnia ewangelia jest najbardziej uduchowiona i jest uznawana jako uzupełnienie pozostałych.
- **Przypowieści biblijne** - Proste historie, których celem jest objaśnianie prawd wiary. Obok sensu dosłownego mają także głębszy i przenośny. Mają charakter moralizatorski i dydaktyczny. Przesłanie przypowieści ma także uniwersalny wymiar, który trafia również do niewierzących
  - o talentach** - Obdarowani przez pana talentami dwaj słudzy wykorzystują dar do pomnożenia swojego majątku. Trzeci zakopuje powierzony mu talent w ziemi. Pan po powrocie z podróży nagrodził pierwszego i drugiego sługę. Trzeciemu odebrał podarunek, ponieważ sługa nie potrafił z niego zrobić pożytku.
  - o synu marnotrawnym** - Przypowieść opowiada o dwóch synach, z których jeden utracił podarowany mu przez ojca majątek. Jednak zrozumiał swój błąd i wrócił do domu, prosząc ojca o przebaczenie. Ojciec przyjął go z otwartymi ramionami i wyprawił ucztę.
  - o miłosiernym samarytaninie** - Opowiada o miłosiernym Samarytaninie, który okazał miłosierdzie i pomógł napadniętemu przez zbójców rannemu człowiekowi.
  - O siewcy** - Opowiada o Bogu jako siewcy który rozrzuca ziarno(słowo Boże) w różnych miejscach: na drogę, na skały, wśród cierni oraz na żyznej glebie. Miejsca te symbolizują różne ludzkie charaktery.
  - o ziarnku gorczycy** - Opowiada o królestwie niebieskim, które zostaje przyrównane do ziarenka gorczycy. Na początku bardzo małego, niemal niewidocznego, później szybko rozrastającego się do ogromnych rozmiarów
  - o zagubionej owcy** - Opowiada o Faryzeuszach, którzy oburzali się na Jezusa, który nauczał nieuczciwych celników i grzeszników. W odpowiedzi Jezus przywołał obraz dobrego pasterza, wyruszającego na poszukiwania owcy, która odłączyła się od stada.

12.Biblia

1. Biblia dzieli się na

Stary testament (46 ksiąg)	Nowy testament (27 ksiąg)
Księga Rodzaju	Cztery Ewangelie
Księga Wyjścia	Dzieje Apostolskie
Księga Kapłańska	Listy Apostolskie
Księga Liczb	Apokalipsa św. Jana
Księga Powtórzonego Prawa	

2. **Znaczenie Biblii** - Biblia jest dziełem ponadczasowym ogólnoludzkim ze względu na archetypy, inspiracje dla twórców oraz urozmaicenie języka biblistami. Biblia jest również wyznacznikiem norm moralnych które są potwierdzone przez przepisy prawa. Dla chrześcijan i Żydów jest źródłem prawd objawionych przez Boga.
3. **Podział ksiąg biblijnych**

Księgi Historyczne	Księgi Mądrościowe	Księgi Profetyczne
Stary Testament:	Stary Testament:	Stary Testament:
Pięcioksiąg	Księga Hioba	Księga Izajasza
Księga Jozuego	Księga Psalmów	Księga Jeremiasza
Księga Sędziów	Księga Koheleta	Księga Daniela
	Pieśń Nad Pieśniami	
Nowy testament:	Nowy testament:	Nowy testament:
Ewangelie	Listy Apostolskie	Apokalipsa św. Jana
Dzieje Apostolskie		

13. Postacie biblijne

- **Adam** - Pierwszy człowiek, który został stworzony przez Boga na Jego obraz i podobieństwo; symbolizuje wszystkich ludzi
- **Ewa** - Pierwsza kobieta, stworzona przez Boga z żebra Adama; uosobienie kobiecości; matka rodzaju ludzkiego; symbolizuje także grzech i gotowość do łamania zakazów
- **Kain i Abel** - Synowie Adama i Ewy; pierwotny Kain uosabia zbrodniarza, który z zawiści, nie zważając na więzy krwi, zabija własnego brata; Abel jest uosobieniem dobra i niewinności
- **Noe** - Patriarcha żydowski, wybrany przez Boga do zbudowania Arki, w której znajdą ocalenie przed potopem rodzina Noego oraz zwierzęta po parze z każdego gatunku; jedyny prawy i sprawiedliwy wśród grzesznych; po potopie Bóg zawarł z nim, przymierze, którego znakiem jest tęcza
- **Hiob** - Bogobojny mąż poddany ciężkiej próbie wierności Bogu, który pozwala szatanowi odebrać mężczyźnie wszystko: majątek, rodzinę, zdrowie; Ucieleśnia niezawinione cierpienie, męzne znoszenie nieszczęść oraz niezłomną wiarę, której nic nie może skruszyć.
- **Abraham** - Założyciel narodu żydowskiego, pierwszy patriarcha, z woli Boga przyprowadził Żydów z Mezopotamii do Palestyny; symbolizuje jedność religii monoteistycznych; uosabia bezwarunkowe oddanie Bogu
- **Mojżesz** - Przywódca Izraelitów, wychowany na dworze faraona; wyprowadził lud Izraela z Egiptu; na górze Synaj otrzymał od Boga kamienne tablice z wyrytym Dekalogiem; symbol przymierza Boga z ludźmi oraz wybrańca, którego Stwórca obdarza swoją łaską, także charyzmatycznego przywódcy cieszącego się wielkim autorytetem
- **Dawid** - Król Izraela, muzyk poeta, autor części psalmów; w młodości pokonał kamieniem z procy olbrzymiego wojownika Goliata; ideał artysty, poety i muzyka oraz władcy; także uosobienie słabości, która dzięki sprytowi, przebiegłości i inteligencji zwycięża siłę
- **Salomon** - Syn Dawida, król Izraela oraz prorok; przypisuje się mu autorstwo m.in. Pieśni nad Pieśniami i księgi przysłów; symbol mądrości, roztropności, wyważonych sądów, także idealnego władcy
- **Jezus** - Syn Boży, urodzony przez dziewicę Maryję, wychowany przez nią i jej męża, cieślę Józefa; zbawiciel ludzkości; prawodawca oraz twórca wiary chrześcijańskiej; symbolizuje m.in. bezgraniczną miłość i ofiarę, cierpienie i poświęcenie, także mądrość i dobroć, duchową opiekę, stanowienie i utrzymanie ładu w świecie, życie wieczne i odpuszczenie win, karę za grzechy, łaskę Bożą
- **Maryja** - Matka Jezusa, poślubiona cieśli Józefowi; uosobienie czystości, pokory, matczynej miłości, orędowniczka ludzi u Boga
- **Herod Wielki** - Król Judei, z obawy przed spełnieniem się przepowiedni nakazał rzeź niewinnych dzieci; symbol bezwzględnej okrutności tyrana
- **Maria Magdalena** - Nawrócona jawnogrzesznica, pierwsza po śmierci Jezusa odkryła jego pusty grób; uosabia wewnętrzną przemianę, wyrzeczenie się grzechu i wejście na drogę cnoty

- **Judasz Iskariota** - Jeden z 12 apostołów, zdradził Jezusa za 30 srebrników i po Jego śmierci odebrał sobie życie; symbolizuje zdradę, szczególnie haniebną, bo motywowaną pobudkami materialnymi
- **Poncjusz Piłat** - Rzymski prefekt w Judei, zatwierdził wyrok na Jezusa i symbolicznym gestem umycia rąk zrzucił z siebie odpowiedzialność; uosobienie oportunizmu oraz tchórzostwa